

“Göç Meselesi”

İBRAHİM SIRKECİ*

2019 yılının henüz başlarında genel yayın yönetmenimiz Talha Dereci, *Pasajlar* dergisi için göç üzerine bir özel sayı yapma teklifi ile geldiğinde bugün (Mayıs 2020) içinde bulunduğumuzdan çok farklı bir konjonktürle karşı karşıyaydık. KOVİD-19 salgını ve salgına karşı getirilen tedbirler hayatın her alanını olduğu gibi göç ve ilgili süreçleri de sarstı. Göç, nüfus hareketliliği ve KOVİD-19 gibi bulaşıcı hastalıkların yayılımı arasında doğrudan bir ilişki olduğu hâlihazırda görüldü (Sirkeci ve Yüceşahin, 2020). Bu etkilerin boyutunu ve çeşitli alanlara yansımalarını ancak önümüzdeki yıllarda bilanço netleştikçe göreceğiz. O yüzden bu sayıda orjinal kurguya yani daha uzun soluklu olan göç meselesine sadık kalacağız.

Bir klişedir; göç meselesi insanlık tarihinden de eskidir. Doğada gözlemlediğimiz göçler ve onların tetikleyicileri ve düzenleyici mekanizmaları arasında büyük benzerlikler olduğunu görebiliriz. İnsan merkezli göçleri düşündüğümüzde ise hep göçün nasıl başladığı gündeme geliyor. Bunun yanıtı basit: İnsanların buldukları yerde rahatsızlık duymaya başladığı an göçün başlangıç noktasıdır. Dolayısıyla yine aynı kapıya çıkarız göç çok eskiye dayanır. Burada Türkiye'nin göç ve göç çalışmaları tarihine de kısaca bir göz atacağız. Ancak öncelikle “göç meselesi” ile neyi kastettiğimizi açıklayalım.

---

* Sayı Editörü, Prof., Birleşik Krallık, Lonra Regent's Üniversitesi, Ulusötesi İşletme ve Yönetim Araştırma Merkezi. E-Posta: sirkeci@regents.ac.uk

Göç meselesinin birinci boyutu göçün tanımı ve terminolojisi, ikincisi ise göçün nasıl kuramsallaştırdığıdır. Dolayısıyla göçün bir disiplin olarak gelişimi üçüncü, alanın genişlemesi ile yakından ilişkili olangöç verileri ve yöntem de dördüncü meselemiz olmaktadır.

Öncelikle göç meselesinin neresindeyiz sorusuyla konuya girelim. Bu özel sayıya “Göç Meselesi” başlığının seçilmesinin nedeni, konunun “so-run” olarak görülmesinden ziyade etraflıca tartışma arzusundandır. Sayının kurgusundaki en temel kaygımız olan (öz)eleştirel yaklaşımla yazılmış metinlere maalesef ulaşamadık. Bu kısmen bizim başarısızlığımız ve muhtemelen kısmen de Türkiye’de göç çalışmaları alanında bu olgunluğa henüz erişilmemesi ile ilgili.

Araştırmacılar ve bu konuda kafa yoran kişiler olarak mutlaka görüşlerimiz ve deneyimlerimiz neleri ve nasıl gördüğümüzü belirliyor. Bunu belirtmek de öznel bir çerçeve oluşturmak açısından önemli. Benim için Türkiye’de göç meselesine kafa yorma çabası kabaca 1996 yılında Atina’ya bir yaz okuluna gittiğimde başladı. Atina’da Devlet İstatistik Dairesi’ne gidip mübadele dönemi nüfus sayımlarını inceleme fırsatı buldum. Daha sonra bu son dönem Osmanlı göçlerine ilgiyi Halil İnalçık ile Bilkent Üniversitesi’nde Tarih doktorası yapma “hevesine” dek götürdüm. Orada tarih kısmını bıraktım. Ancak, göç benimle Hacettepe Üniversitesi, Nüfus Etütleri Enstitüsü üzerinden Sheffield Üniversitesi’ne kadar geldi.

Göç alanında çalışan neredeyse herkesin künyesinde görülebileceği üzere benim de aile boyu göç hikâyelerim vardı.¹ Mübadil bir ailenin çocuğu olmak ve geniş aile içinde neredeyse her türden iç ve dış göç deneyimine sahip olmak hem bir avantaj hem de bir dezavantaj olabilir. Süreci anlamak açısından avantajları elbette tartışılmaz. Fakat göçmen ve göçmen ailesinden olmanın meseleye bir yanlılık getireceğini de kabul etmemiz gerekli.

Kendi kişisel ve aile tarihimizde yüzyıl geriye giden bir göçler yumağı bulabiliyorken, 1990’ların başında Türkiye’de göç kayıtları ve göç çalışmaları ile ilgili çok ciddi atılımların neden görülmediğini hâlâ tam olarak anlamış değilim. Atina’da gördüğüm ve duyduğum “komşu”nun bu konuda 1930’lara dek giden ciddi bir birikime sahip olduğuydu.

Ondan sonra da bu yönde kendi çapımda adımlar atmaya çalıştım. 1995-96 akademik yılında Bilkent Üniversitesi’nde Ahmet İçduygu’nun asistanlığını yapmaya başladım. Daha sonra Demografi yüksek lisans programına da kaydolduğum Hacettepe Üniversitesi, Nüfus Etütleri Enstitüsü öncülüğünde Uluslararası Göç Araştırması’nın Türkiye ayağında asistan olarak çalıştım.

¹ Bu aile içi göç hikâyelerinin bir kısmını daha önce yayımladık. Bakınız: İçduygu ve Sirkeci (1998) ve Sirkeci ve İçduygu (2001).

PASAJLAR

sosyal bilimler dergisi

GÖÇ MESELESİ

05